

Veel wegen leiden tot dorpsplannen

**Aanpak Limburgse
dorpen en wijken volop
in beweging**



Colofon

Deze uitgave van de VKKL is gebaseerd op interviews met 9 bewonersorganisaties en de uitkomsten van 3 werkateliers rondom het thema DOP, georganiseerd in 2015 en 2016.

Redactie: Sjaak Sluifers, Ralph Tangelder en Leontine de Vlieger en Nancy Wijnen (beiden PITTIG in de media)

Teksten: PITTIG in de media en Sjaak Sluifers

Ontwerp en illustraties: Studio Denk

Speciaal woord van dank aan zowel alle geïnterviewde personen als ook de interviewers, voor hun medewerking aan deze publicatie.

Deze uitgave kwam tot stand dankzij de Vereniging Kleine Kernen Limburg (VKKL), Welzijnsinstelling Synthese en de Provincie Limburg.



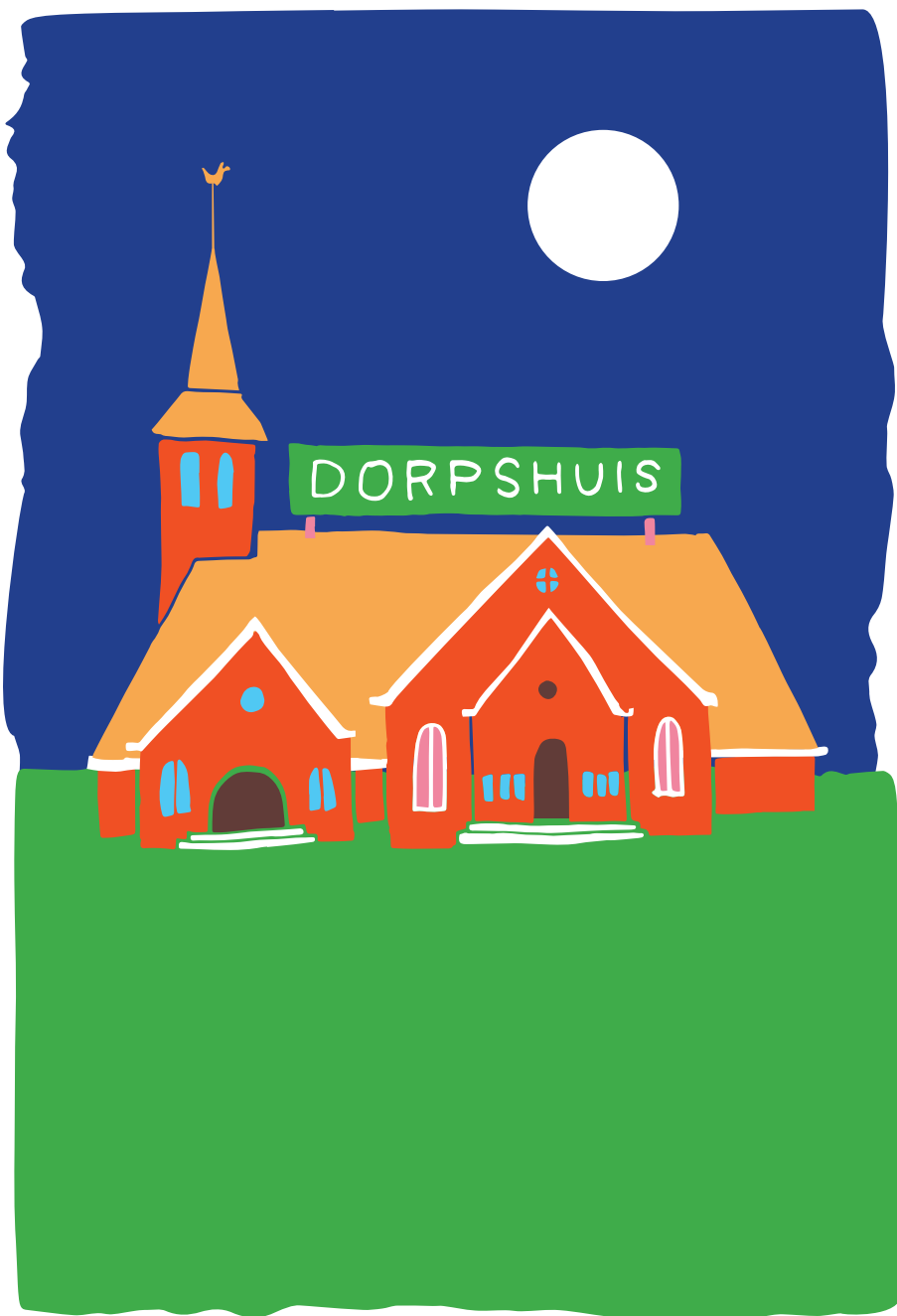
provincie limburg



synthese
thuis in je wijk

Inhoudsopgave

Inleiding	4
De evolutie van het dorpsontwikkelingsplan	7
Einighausen Veer kenne saame vól zelf!	14
Hunsel Oos Dörp	16
Leveroy Zo klein, maar zo groots	18
Meijel Van hondenpoep tot BMX-baan	20
Molenhoek Molenhoek pakt aan	22
Montfort Waar SAMEN met hoofdletters wordt geschreven	24
Swalmen Van leegloop tot Laeskamer	26
Vilt Very important little town	28
Wellerlooi Van gemeenschapshuis naar huis voor de gemeenschap	30
Wat betekent dit in de praktijk?	32
Tips	40



Inleiding

Rond de eeuwwisseling beginnen dorpsraden in Noord-Limburg met de samenstelling van dorpsontwikkelingsplannen. Met deze eerste DOP's maken bewoners duidelijk wat zij belangrijk vinden voor de toekomst van hun dorp. Er wordt ingegaan op de huidige en gewenste situatie van het dorp. Ook wordt een leefbaarheidsagenda opgenomen waarmee - in volgorde van belangrijkheid - de wensen en de ideeën voor uitvoering van hun toekomstvisie tot uitdrukking komen.

Gemeenten staan wat tweeslachtig tegenover deze bewonersinitiatieven. Enerzijds zien ze het DOP als een middel voor het verkleinen van de kloof tussen burger - gemeente en het vergroten van de betrokkenheid van de burger bij zijn woon- en leefsituatie. Anderzijds vrezen ze dat de dorpsraden met een breed samengesteld toekomstplan op de stoel van de gemeente gaan zitten. De verwachting in die tijd is dat DOP's leiden tot

wensenlijstjes die de gemeenten nopen tot ingewikkelde processen van 'verwachtingsmanagement'.

Opvallend is dat de provincie Limburg de opkomst van de DOP's stimuleert. Ze ziet al vrij snel dat een DOP een belangrijke bijdrage kan leveren aan verdieping van de dialoog tussen dorpsbewoners, gemeente en maatschappelijke instellingen, wat de kwaliteit van beleid en bestuur verbetert. Ook als gemeenten door herindelingen en decentralisaties steeds groter worden. Toch is de steun van gemeenten en provincie niet doorslaggevend bij de ruim 100 DOP's die de afgelopen jaren in Limburg zijn gemaakt. Het initiatief voor een DOP komt vooral vanuit de dorpen zelf. De VKKL zet zich hierbij in voor uitwisseling van kennis en ervaringen.

Bij de eerste generatie DOP's gaat het vooral om belangenbehartiging en het verkleinen van de afhankelijkheid van

de gemeenten. Het DOP is vooral een lobby-instrument om de overheid en maatschappelijke instellingen te beïnvloeden. De afgelopen jaren zijn werkwijzen en doelen van een DOP gewijzigd. Dat komt mede door de veranderingen in de samenleving, leefstijlen en maatschappelijke thema's. Maar ook de inzichten met zelfsturing en ervaringen met gemeenschapsontwikkeling in Limburg hebben hieraan bijgedragen. Het gaat nu veel meer om de verbindingen in de gemeenschap tussen jong en oud en de samenwerking tussen verenigingen dan om het verkleinen van de afstand met de gemeente. Sommige dorpen zijn al bezig met de 2e of 3e generatie van hun DOP.

Daarnaast valt op dat dorpen op zeer verschillende manieren de dialoog over de toekomst van hun dorp voeren. Dat leidt tot compleet andere werkvormen en resultaten. Het ene dorp komt uit bij het klassieke DOP-document waarin alle dimensies van leefbaarheid worden benoemd. In andere dorpen is het resultaat een ambitieboek waarin integraal alle droombeelden en hartenkreten van jong en oud zijn opgenomen. Weer een ander dorp daagt de inwoners jaarlijks uit tot deelname aan een prijsvraag voor leefbaarheidsideeën. De laatste tijd maken ook steeds meer dorpen een toekomstvisie naar aanleiding van de leegstand in maatschappelijke accommodaties zoals kerken, scholen, sporthallen en gemeenschapshuizen. Een integraal dorpsaccommodatieplan is ook een dorpsontwikkelingsplan, omdat het een resultaat is van een dialoog over wat nodig is om in

de toekomst activiteiten, voorzieningen, verenigingen te kunnen huisvesten.

Het belang van een DOP is onverminderd groot, maar het DOP wordt nu veel meer gezien als een stap in het voortdurende proces van gemeenschapsontwikkeling, van een dialoog tussen bewoners en het leren van elkaar. Elk dorp kiest voor een aanpak die het beste landt in de eigen gemeenschap. Er is geen standaard-stappenplan meer te geven voor hoe dorpen een toekomstvisie maken. Het handboek 'Dorpsplannen in Limburg' dat de VKKL in 2005 heeft uitgegeven, is dan ook geda-teerd en aan vernieuwing toe.

In brainstormsessies met leden en gesprekken met initiatiefgroepen en begeleiders van DOP's heeft de VKKL in beeld gebracht wat de veranderende omstandigheden zijn waarin een DOP gemaakt wordt. Welke doelen worden tegenwoordig nagestreefd en welke werkvormen gehanteerd? We hebben dit samengevat in 'Veel wegen leiden tot dorpsplannen'. Voor het gemak gebruiken we hierin de term DOP voor alle initiatieven waarmee bewoners met elkaar het gesprek aangaan en initiatieven ontwikkelen voor de toekomst van hun dorp of wijk. We hebben ook negen voorbeelden opgenomen die een beeld geven van de gevarieerde aanpak van dorpen in Limburg die samenwerken aan hun toekomst.

We hopen dat het u inspireert bij het bouwen aan de toekomst van uw dorp of wijk!

De evolutie van het dorpsontwikkelingsplan

Onze samenleving verandert continu. Bewonersorganisaties als dorps- en wijkraden bewegen mee met de tijdsgeest. Ze passen zich aan aan de veranderingen in hun gemeenschap. Zo verenigingen dorpsbewoners zich in de jaren zeventig voor een veilige verkeerssituatie, betere vervoervoorzieningen, voor goede betaalbare woningbouw, speelvoorzieningen in de buurt en het behoud van winkels en andere zakelijke voorzieningen. Rond de eeuwwisseling leiden gemeentelijke herindelingen juist tot de oprichting van veel dorps- en wijkraden. Bewoners en diverse nieuwe gemeenten zien in de raden een instrument om de afstand tussen dorpsgemeenschap en de grotere gemeente te overbruggen. Daarnaast verschuiven door de jaren heen thema's en actiepunten van dorps- en wijkraden. Door demografische ontwikkelingen, veranderende leefstijlen en de financiële crisis ligt het accent

nu bijvoorbeeld veel meer op sociale thema's dan op woningbouw en fysieke voorzieningen. Maar ook de interesse van de overheid in bewonersorganisaties is in de loop der jaren sterk veranderd. De verzorgingsstaat maakt plaats voor een participatiemaatschappij, waarin door de overheid een prominente plek wordt toegedicht aan de actieve burger. Hieronder gaan we in op de ontwikkeling van het dorpsontwikkelingsplan. We schetsen enkele kenmerken en doelen van de eerste en de nieuwe generatie DOP's. Ook staan we stil bij de veranderende relatie van dorps- en wijkraden met de overheid en andere instanties.

De eerste generatie DOP's

Door de jaren heen is elke bewonersorganisatie bezig met vragen als: "Doen we de goede dingen? Wat zijn de wensen die leven in onze achterban? En hoe kunnen we dorpsgenoten er meer bij betrekken?" Soms komen die vragen van externe



partijen. De gemeente of een maatschappelijke instelling wil dan weten wat het draagvlak is van een wens of idee van de bewonersorganisatie.

De antwoorden op deze vragen worden in eerste instantie vooral gezocht in allerlei vormen van behoeftenonderzoek. Op basis van leefbaarheidsenquêtes bepaalt de voorhoede - vaak hoger opgeleide autochtone mannen - de wensen van de

achterban. Zo'n 15 jaar geleden groeit dit uit tot de eerste dorps- en wijkontwikkelingsplannen. Enkele kenmerken en doelen van de eerste generatie DOP's beschrijven we hierna.

DOP als lobby-instrument

In de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw hebben bewonersorganisaties een vrij traditionele functie. Ze functioneren als

spreekbuis richting de gemeente namens hun dorp of wijk. Gaandeweg groeit echter het besef dat reageren op plannen of het doorgeven van klachten onvoldoende is. Om daadwerkelijk invloed te kunnen uitoefenen, moeten dorps- en wijkraden in een vroeg stadium steun bij de overheid zoeken. Het DOP bewijst hier een goed instrument voor te zijn. Het zet de wensen en de ideeën van het dorp op een rij en legt deze goed onderbouwd voor aan gemeenten en andere instanties. Het DOP wordt daarmee een lobby-instrument met als voornaamste doel: de besluitvorming van de gemeente beïnvloeden. Overigens gebeurt het in die tijd regelmatig dat - na het trots overhandigen van het DOP - het dorp met de armen over elkaar afwacht op wat de gemeente ermee gaat doen. Een actieve fase van samen een DOP maken, mondt dan uit in een passieve fase.

DOP als draagvlak-meter

Ten tijde van de eerste DOP's zijn dorpsraden verwickeld in een permanente zoektocht naar draagvlak of representativiteit. Ze moeten voortdurend aantonen dat het pakket van wensen en eisen waarmee ze naar de gemeente stappen ook gedragen wordt door de achterban. Het DOP is in deze context vooral een instrument in de strategie van de dorpsraad. De overheid ziet bewonersorganisaties weliswaar als spreekbuis en aanspreekpunt van de gemeenschap, maar deze moeten wel aantonen dat ze kunnen rekenen op brede steun. Daarom is een veel gebruikte eerste stap bij het maken van

een DOP in die tijd - en nog steeds - een leefbaarheidsonderzoek. Het doel van zo'n enquête in combinatie met dorpsgesprekken is het aantonen van draagvlak.

DOP versterkt verambtelijking

De erkenning van bewonersorganisaties door gemeenten in de jaren 90 leidt tot vele voorzieningen voor dorpsraden. Ze worden betrokken bij de ontwikkeling van plannen, er komen vaste aanspreekpunten bij gemeenten en op veel plekken krijgen dorpsraden de beschikking over budgetten voor leefbaarheidsinitiatieven. Een onbedoeld effect hiervan is dat sommige bewonersorganisaties steeds meer op een onderdeel van de gemeentelijke organisatie gaan lijken. Je ziet dat ook terug in diverse DOP's die zich qua opbouw en taalgebruik niet onderscheiden van ambtelijke documenten. Het gevolg hiervan is dat de gemeenschap zich steeds minder eigenaar voelt van het DOP. De eerste generatie DOP's draagt hierdoor weliswaar bij aan het verkleinen van de spreekwoordelijke kloof tussen overheid en burgers, maar minder aan het versterken van verbindingen in de gemeenschap.

De nieuwe generatie DOP's

Het belang van een DOP is de afgelopen jaren eerder toe- dan afgenomen. De doelstellingen van de nieuwe dorpsontwikkelingsplannen zijn wel veranderd. Bewonersorganisaties maken een groot veranderingsproces door wat tot uitdrukking komt in de DOP's. Enkele kenmerken en doelen van de nieuwe generatie DOP's op een rij.

DOP als verbindend element

De nieuwe DOP's zijn veel meer gericht op de verbindingen tussen bewoners dan tussen dorp en gemeente. Oftewel de 'burger-overheid relatie' die kenmerkend is voor de eerste generatie DOP's, is vervangen door een 'burger-burger relatie'. De dialoog tussen bewoners over de toekomst van de gemeenschap staat centraal. Daarbij gaat het veel meer om vragen wat de veranderende samenstelling van de gemeenschap betekent voor de toekomst. De leefbaarheidsagenda van de nieuwe DOP's is ook veel minder een wensenlijstje naar de gemeente, maar gaat meer in op de vraag wat de gemeenschap zélf kan betekenen. De verschuiving naar de 'burger-burger relatie' betekent dat het 'eigenaarschap' van een DOP nadrukkelijk bij bewoners is komen te liggen. Bij alle onderwerpen die aan bod komen, wordt stilgestaan bij de vraag "wie is eigenaar van dit onderwerp of deze ontwikkeling?" De vraag stellen, helpt bij het maken van onderscheid tussen wat van het dorp of de wijk is en wat van de gemeente of maatschappelijke instellingen.

DOP gaat bovendorps

Leefbaarheid wordt niet alleen bepaald door behoud van voorzieningen en de bouw van meer woningen. De dorpsdialogen over bevolkingskrimp, die de afgelopen jaren mede georganiseerd zijn door de VKKL, hebben aan dit inzicht bijgedragen. Hierdoor zijn in de nieuwe DOP's niet alleen sociale thema's zoals ontmoetingsmogelijkheden, dagvoorzieningen en vrijwilligerswerk naar voren gekomen, maar heeft ook een verkenning op samenwerking met buurdorpen een plek gekregen. Deze bovendorpse oriëntatie wordt tot voor kort tot het exclusieve domein van gemeenten en maatschappelijke instellingen gerekend, gebaseerd op de veronderstelling dat dorpen en wijken te zeer vastzitten aan hun eigen identiteit en de belangen rondom de eigen kerktoren. Uit de praktijk van de nieuwe generatie DOP's blijkt echter dat kleine gemeenschappen wel degelijk van onderop een visie kunnen ontwikkelen op bovenlokale voorzieningen. Dit gebeurt op basis van ervaringen en kennis over vergrijzing, ontgroening, bevolkingskrimp en behoeften. Vandaar dat in de huidige DOP's steeds meer gepleit wordt voor afstemming en samenwerking van sportverenigingen, basisscholen en gemeenschapsaccommodaties van meerdere dorpen.

DOP is minder denken, meer doen

Een DOP wordt tegenwoordig op zeer verschillende manieren opgesteld. Er wordt veel meer geïnvesteerd in werkwijzen die aantrekkelijk zijn voor verschil-



lende doelgroepen. Ook de methoden die gehanteerd worden zijn ludieker en met de uitvoering van de plannen wordt niet meer gewacht tot het proces van het DOP gereed is. Kleinschalige en concrete initiatieven worden voortvarend opgepakt waarbij zich een nieuwe voorhoede aandient. Een bewonersgroep die niet per definitie bestaat uit 'oudere vergadertijgers'. Opvallend is dat deze initiatieven de netwerken en sociale cohesie in de gemeenschap bevorderen. Wanneer je dan de totale verzameling van initiatieven beziet die voortkomt uit het maken van een DOP, dan is sprake van een breed gedeelde agenda van de buurt. Die combinatie van visieontwikkeling (het denken) en de uitvoering (het doen) zorgen voor een compleet andere kijk op de representativiteit van een DOP. Het gaat minder om het aantal bezoekers en de uitgebrachte stemmen tijdens een inspraakavond of buurtgesprek, maar vooral om de mate waarin bewoners zich mobiliseren voor het doen. Gemeente en bewonersorganisaties moeten de 'doeners' dan wel de ruimte bieden om hun initiatieven uit te voeren. Het DOP is hiermee een instrument geworden dat past binnen de huidige participatiemaatschappij.

Relatie overheid – burgerinitiatief

Niet alleen dorpsraden zijn veranderd in de loop der jaren. Ook bij gemeenten zijn grote veranderingen opgetreden die van invloed zijn op DOP's als bewonersinitiatief. De huidige aandacht voor bewonersorganisaties komt voort uit een politiek-bestuurlijke herwaardering

van het particulier initiatief. Van oudsher zijn dorps- en wijkraden gewend om in een vroeg stadium steun te zoeken bij de overheid. Tegelijkertijd is de overheid gewend om zich vroegtijdig met bewonersinitiatieven te bemoeien. Door de ontzuiling en het marktdenken binnen de verzorgingsstaat zijn deze banden tussen overheid en particulier initiatief losser geworden. In de jaren 80 en 90 zoekt de overheid naar antwoorden in de sociale vernieuwing met het vrijwilligerswerk en de mantelzorg. Vanaf 2003 verschuift het accent van individu naar gemeenschap (kabinet Balkenende). Het kabinet Rutte introduceert vervolgens vanaf 2012 het begrip participatiesamenleving. Door samen met anderen iets voor buurt, wijk of dorp te doen, kunnen burgers een bijdrage leveren aan de gemeenschap. Gemeenten willen hieraan een actieve bijdrage leveren omdat deze participatiesamenleving als een belangrijke oplossing wordt gezien voor het slagen van de decentralisaties zoals opgenomen in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Deze WMO wordt immers geïntroduceerd met flinke bezuinigingen. Gemeenten verwachten deze bezuinigingen te kunnen realiseren door optimaal gebruik te maken van de actieve burger. Die zal met eigen initiatieven 'het gat' moeten dichten. Vandaar dat gemeenten steeds meer waarde hechten aan bewonersorganisaties die een visie ontwikkelen op de toekomst van hun dorp en vervolgens inwoners in staat stellen zelf de ideeën en dromen uit een DOP te realiseren. Plannen van onderop, zo luidt het devies.

Het gebeurt nog maar weinig dat gemeenten inspraakprocessen met inspraakavonden van a tot z regisseren. De overheid staat immers niet meer centraal bij bewonersinitiatieven en het maken van DOP's. Nagenoeg alle DOP's in Limburg worden tegenwoordig op initiatief en onder regie van een bewonersinitiatiefgroep gemaakt.

In dit licht kunt je de WMO ook zien als een poging om de verhouding gemeente en gemeenschappen in dorpen en buurten te vernieuwen. Dit wordt verstrekt door het zogenaamde 'right to challenge' dat in de wet is opgenomen. Gemeenten kunnen hiermee bewonersinitiatieven de kans geven om zorg- en welzijnsdiensten uit te voeren die gefinancierd worden door de gemeente. Burgers hebben hiermee het recht om de overheid uit te dagen wanneer zij menen een dienst beter te kunnen aanbieden dan de bestaande professionele instellingen. Daarnaast zijn het ministerie van BZK en de Vereniging Nederlandse Gemeenten een driejarig programma Democratic Challenge (www.democraticchallenge.nl) gestart voor het verzamelen en ondersteunen van experimenten voor vernieuwing van lokale democratie. De nieuwe generatie DOP's passen hier uitstekend in.

DOP en maatschappelijke instellingen

In de beschrijvingen tot nu toe is de relatie tussen bewonersinitiatief en gemeente aan de orde gekomen. Maar in veel initiatiefgroepen die een DOP willen maken, komt de vraag op of en zo ja hoe maatschappelijke organisaties als zorginstellingen, woningcorporaties, energieleveranciers, zorgverzekeraars en welzijnsinstellingen betrokken moeten worden. Als bewoners zelf met de ideeën en projectvoorstellen aan de slag gaan, kom je deze organisaties tegen.

De meeste initiatiefgroepen kiezen er voor om in de fase van inventarisatie en buurtgesprekken de maatschappelijke organisaties en de gemeente geen actieve rol te geven. De organisaties worden wel geïnformeerd over het initiatief en de thema's die de initiatiefgroep aan de orde wil stellen.

Wat betekent dit nu in de praktijk?

Het dorpsontwikkelingsplan evolueert. Dat moge duidelijk zijn. Maar wat betekent dit nu in de praktijk. Hoe geven dorpen en wijken in Limburg nu het proces vorm om te komen tot een toekomstplan voor hun gemeenschap? In het volgende hoofdstuk zetten we negen voorbeelden op een rij van een DOP-traject. Van klassiek tot innovatief, van alles passeert de revue. Niks is goed, niks is fout. Het gaat er om dat de jas past oftewel het proces dat doorlopen wordt, past bij een dorp of wijk.

Einighausen

Veer kenne saame vól zelf!

Dorpsbewoners zo lang mogelijk in staat stellen om in hun eigen omgeving te blijven wonen. Dat is het doel van Zorg in Einighausen, kortweg stichting ZiE!. Opgericht in november 2014.

In Einighausen is sprake van een bijzondere situatie. Het dorp telt 580 woningen, waarvan de meesten eigen woningbezit zijn. Er zijn slechts enkele huurwoningen. Stichting ZiE! ontstaat nadat de gemeente Sittard-Geleen haar inwoners vraagt hoe ze de toekomst van hun dorp zien in 2025. Vanwege het hoge eigen woningbezit ontstaat bij enkele inwoners het idee dat daar iets mee gedaan moet worden. Ze verzamelen mensen rond de vraag: 'Hoe kunnen we er samen voor zorgen dat mensen zo lang mogelijk in hun eigen huis kunnen blijven wonen.' De oplossing hiervoor zien ze in de vorm van een burenhulp-organisatie met als basis samen koken en eten. De inspiratie hiervoor komt van de zorgcoöperaties die op dat moment al in Noord-Limburg vorm krijgen.

De initiatiefnemers zoeken inwoners om zich heen uit verschillende leeftijdscategorieën en vanuit verschillende achtergronden om vorm te geven aan ZiE!. Daarna organiseren ze twee bijeenkomsten om de inwoners van Einighausen te informeren over hun burenhulp-initiatief. Uit die bijeenkomsten komt een lijst van mensen die als vrijwilliger iets willen betekenen en een lijst van mensen die willen deelnemen aan activiteiten van ZiE!. Ook wordt er een enquête opgesteld met medewerking van een dorpsbewoner die werkzaam is bij het CBS. De respons is hoog, ruim zestig procent. De uitkomst bevestigt wat stichting ZiE! al denkt. Veel ouderen willen zo lang mogelijk, met de nodige aanpassingen, in hun eigen huis blijven wonen.

Maar er komen ook andere wensen naar voren zoals het elkaar willen ontmoeten. En daar is ZiE! actief op ingesprongen. Sinds juni 2015 organiseert ZiE! maandelijkse bijeenkomsten om het 'ontmoeten' concreet vorm te geven: een tekenworkshop, de musical van de school bijwonen, kroedwusj binden en samen genieten van een buffet met zelfgemaakte hapjes. ZiE! droomt van een gezellige huiskamer, een leefbaar dorp, jong en oud die elkaar groet op straat. Hiervoor zoeken ze samenwerking en verbinding met bestaande structuren zoals de Bond van Ouderen, de Zonnebloem, de diverse verenigingen en met alle inwoners van het dorp. Belangrijk is de samenwerking met de basisschool. De school wil actief mee vorm geven aan maatschappelijke participatie: de jeugd leren weer oog voor elkaar te hebben en iets voor

elkaar betekenen. Inmiddels wordt er ook één keer per maand gekookt. Vrijwilligers maken een verse, gezonde driegangenmaaltijd. Ruim 25 bewoners maken hier graag gebruik van. Heerlijk!

ZiE! is nu twee jaar actief. Een projectplan is er niet en is ook niet nodig. Het doel staat voorop en de weg er naar toe kan verschillen. Door kleine stapjes te nemen komt de stichting steeds verder.



EINIGHAUSEN

GEMEENTE SITTARD-GELEEN
AANTAL INWONERS: CA. 1400

WWW.FACEBOOK.COM/ZIEINIGHAUSEN/

Hunsel

Oos Dörp

Als blijkt dat de basisschool in Hunsel in het voortbestaan bedreigd wordt, legt een aantal verontruste ouders zich hier niet zomaar bij neer. Ze kloppen aan bij de Dorpsraad en bij verenigingen om een plan de campagne te bedenken. Inzet is behoud van onderwijs door bovenlokale samenwerking in een multifunctioneel gebouw.

Uit de samenwerking tussen Dorpsraad en ouders ontstaat Hunsel Oos Dörp, waarbij de verenigingen in het dorp zich snel aansluiten. Het resultaat is een brede bewonersorganisatie die zich niet alleen sterk maakt voor de school, maar ook andere initiatieven wil opstarten om Hunsel leefbaar te houden. Hiervoor is echter draagvlak nodig. Leefbaarheid wordt immers niet gemaakt achter een bureau op het gemeentehuis of op de provincie, zo luidt het devies van Oos Dörp. En dus worden alle inwoners van het dorp uitgenodigd voor een nieuwjaarsborrel. Terwijl getoast wordt op het nieuwe jaar wordt een film getoond over een spookdorp onder de rook van Antwerpen. Voor veel dorpsgenoten is dit een 'wake-up call'.

Dit momentum van besef wordt aangegrepen om de volgende stap te zetten: het introduceren van schetsboeken. Hierin mogen alle inwoners hun ideeën, wensen en ambities voor het dorp schrijven of tekenen. Oftewel hun schets voor de toekomst voor het dorp neerpennen. De boeken zijn een groot succes, meer dan 80 procent van de inwoners doet mee. Alle informatie uit dit alternatieve leefbaarheidsonderzoek wordt geanalyseerd. Er rollen enkele hoofdpunten uit die tijdens twee dorpsbijeenkomsten worden besproken en uitgewerkt. Dit resulteert in de oprichting van werkgroepen, die met concrete thema's aan de slag gaan.

De eerste successen zijn er inmiddels. Zo is een grasveld op een braakliggend terrein omgetoverd tot Park Velter. De kermisbrunch is een groot succes; meer dan 300 mensen komen nu al voor het derde jaar brunchen. Het ouderwetse bij de familie "op de kermis" is omgetoverd: hele families, van jong tot oud, zitten gezamenlijk aan lange tafels, om te eten en te keuvelen.

En de toekomst voor de school? Dat is nog spannend. Het college van B&W van de gemeente Leudal heeft voor de zomer van 2016 een ingediend voorstel van de dorpsraden van Hunsel en de omliggende dorpen Haler, Ittervoort en Neeritter goedgekeurd. De dorpsraden mogen onderzoeken of een nieuw te bouwen brede school in een neutraal gebied haalbaar is. Ook dat is een succes van Oos Dörp te noemen, dat enkele jaren geleden begon met als inzet behoud van onderwijs in het dorp.



Leveroy

Zo klein, maar zo groots

Nieuwe woningbouwprojecten, huisvesting voor de jongere generatie en een multifunctioneel sportcomplex dat een boost heeft gegeven aan het verenigingsleven. Het is een kleine greep uit de successen van de gemeenschapsraad Leveroy.

Enkele jaren geleden ziet het er somber uit voor Leveroy. Starters kunnen in het dorp geen huis krijgen, er zijn geen plannen voor nieuwbouw en verbouwingen komen niet van de grond. Het dorp loopt langzaam leeg. De gemeenschap komt in opstand. Het begint met een discussie over de brede school. Kan die wel of niet in het dorp blijven. Een wethouder komt op bezoek in Leveroy en dat vormt het startsein voor de gemeenschapsraad om te komen tot een dorpsvisie.

Deze visie wordt opgesteld in samenspraak met de gemeenschap. Voor input zijn inwoners vanuit verschillende leeftijdscategorieën uitgenodigd voor bewonersavonden en bevraagd op hun wensen en verbeterpunten. Hier komt een totaalplaatje van wensen en behoeften uit, dat uiteindelijk resulteert in een DOP. Voor de gemeente Nederweert is Leveroy het eerste dorp dat actief aan de slag gaat met een DOP. Het traject wordt daarom groots aangepakt en Leveroy krijgt ondersteuning van Welzijnsstichting Vorkmeer, ingenieursbureau Arcadis en een contactambtenaar. Ook financieel hoeft het dorp zich geen zorgen te maken. Er wordt onder meer een budget van 100.000 euro vrijgemaakt voor allerlei voorzieningen en projecten ten gunste van het dorp.

Inmiddels heeft het DOP geleid tot de uitvoering van een aantal grote projecten. Zo is het dorp nu een multifunctionele (sport)accommodatie rijker, waar onder meer Jong Nederland, de voetbalclub en de tennisclub hun onderkomen hebben gevonden. Daarnaast zijn er 70 bouw kavels gerealiseerd via een projectontwikkeling waarvan er inmiddels een aantal zijn bebouwd. Hierdoor kunnen mensen in het dorp blijven wonen. Maar ook andere wensen van inwoners zijn gerealiseerd. Net zo belangrijk als de grote projecten is het behoud van het openbaar vervoer in het dorp, de aanleg van een zebrapad en de jaarlijkse kermis. Zonnepanelen en een gezamenlijke printer voor de verenigingen vloeien eveneens voort uit het DOP. Net als het Steunpunt Leveroy, waar mensen terecht kunnen met al hun vragen over ondersteuning thuis, gezondheid, wonen, werk of dagbesteding. Echter, niet alle wensen zijn vervuld. Een bouwproject voor senioren is bijvoorbeeld afgeblazen.

Ook het idee van een vrijwilligerspool die klussen doet voor ouderen is nog niet van de grond gekomen. Hiervoor in de plaats is wel een eetpunt gerealiseerd.

Leveroy heeft dankzij het DOP een boost gekregen en is klaar voor de toekomst. De belangrijkste tip die de gemeenschapsraad wil meegeven: Luister goed naar de bevolking en haal de kennis uit het dorp!



LEVEROY

GEMEENTE NEDERWEERT

AANTAL INWONERS: CA. 1100

WWW.LEVEROY.NET

FACEBOOK.COM/LEVEROY.NET

Meijel

Van hondenpoep tot BMX-baan

Een ambitieboek dat mensen prikkelt om op te schrijven welke dromen en ideeën ze hebben voor hun buurt. Dat is een van de manieren waarop het Dorpsoverleg Meijel inwoners heeft betrokken bij de toekomst van hun dorp.

Het Dorpsoverleg Meijel wordt in 2009 opgericht als de gemeente besluit te fuseren met Helden, Kessel en Maasbree. Het Dorpsoverleg start met enkele drukbezochte bijeenkomsten. Tijdens die avonden wordt het idee van zelfsturing van de nieuwe fusiegemeente Peel en Maas besproken en met de inwoners gepraat over de toekomst van het dorp. Thema's die aan de orde komen zijn onder meer de dreigende leegstand in het dorp en de verloedering van de dorpskern. De uitkomsten van de discussies worden verwoord in het visiedocument 'Denk je aan Meijel' dat huis-aan-huis verspreid wordt.

Met het document als basis ontstaan verschillende netwerken die gekoppeld aan thema's met concrete projecten aan de slag gaan. Een voorbeeld hiervan is de herinrichting van de kern, maar ook de ontwikkeling van het concept Peelgeluk. Het netwerk MéélMarketing en de ondernemers uit Meijel zetten sterk in om zowel inwoners als toeristen het Peelgeluk te laten beleven in Meijel.

Om nog meer voeling te krijgen met wat er leeft in het dorp, besluit het Dorpsoverleg om in 2014 ambitieboeken rond te laten gaan door het dorp. Hierin kunnen mensen aangeven wat hun wensen, ideeën en ambities zijn voor de buurt. Dit levert een heleboel informatie op, variërend van overlast door hondenpoep tot de wens voor een BMX-baan. Alles wordt geïnventariseerd en gerubriceerd, en vervolgens teruggegeven aan de buurten. Want die zijn aan zet, zegt het Dorpsoverleg.

Inmiddels is een aantal zaken uit de ambitieboeken gerealiseerd, zoals een repair-café, koffiebakverkoop en een vangrail die geplaatst wordt in een gevaarlijke bocht. Daarnaast is een aantal buurtverenigingen met elkaar in gesprek gegaan over het versterken van de sociale cohesie in hun buurt.

Het Dorpsoverleg heeft hier geen enkele bemoeienis mee, het ontstaat. Volgens het Dorpsoverleg komt dit omdat de inwoners merken dat ze de kans krijgen om zelf in actie te komen. Die ruimte ontstaat onder meer omdat de gemeente Peel en Maas - waar goed overleg mee is - 'op de handen blijft zitten'. De gemeente schept de kaders, maar de gemeenschap zelf bepaalt en voert uit.

De aanpak van Meijel is daarmee een mooi voorbeeld van zelfsturing en gemeenschapsontwikkeling.



MEIJEL

GEMEENTE PEEL EN MAAS

AANTAL INWONERS: CA. 6000

WWW.DORPSOVERLEGMEIJEL.NL

WWW.FACEBOOK.COM/DORPSOVERLEG-MEIJEL

Molenhoek

Molenhoek pakt aan

Met meer dan 20 gerealiseerde plannen is het werk van de Dorpsraad Molenhoek zeker succesvol te noemen. Met de strategie ‘Molenhoek pakt aan’ worden inwoners gestimuleerd om zelf plannen in te dienen en uit te voeren.

De dorpsraad wordt in 2008 opgericht. Aanleiding is de op handen zijnde fusie van de gemeenten Gennep en Bergen. Een van de eerste acties van de dorpsraad is het raadplegen van de Molenhoekers over de fusie. Een grote meerderheid van de inwoners blijkt hier tegen te zijn. De samenvoeging van de gemeenten gaat uiteindelijk niet door. Of de raadpleging daar iets mee te maken heeft, is niet duidelijk. Feit is wel dat de jonge Dorpsraad meteen op de kaart staat. Maar ze wil meer. Ze wil laten zien dat zij iets kan betekenen voor ‘haar’ inwoners. ‘Samen met de burgers de kar trekken’, wordt het devies.

Dit betekent echter dat de Dorpsraad meer moet aansluiten bij de signalen en wensen van de dorpsgenoten. Om er achter te komen wat deze zijn, besluit ze om een opstelwedstrijd uit te schrijven voor de hoogste groepen van de basisschool onder het motto ‘wat gaat goed en wat kan beter in Molenhoek’. Bijna 100 vaak ontroerende opstellen met creatieve en enthousiaste verhalen en soms fantastische voorstellen zijn het resultaat.

Geïnspireerd hierdoor gaat de Dorpsraad verder. Niet met een DOP, maar met ‘Molenhoek pakt aan’. De essentie van deze aanpak is dat dorpsbewoners zelf plannen indienen en die zelf ook uitvoeren onder eigen verantwoordelijkheid. De Dorpsraad heeft een stimulerende en ondersteunende rol. ‘Molenhoek pakt aan’ begint met een oproep aan inwoners om plannen in te dienen. Deze worden gepresenteerd op de website, in een speciale Dorpsraadkrant en tijdens een dorpscafé. Vervolgens kunnen dorpsbewoners en/of een jury stemmen op de plannen. De uiteindelijke winnaars krijgen een geldprijs om het ingediende plan uit te kunnen voeren.

Inmiddels zijn er drie ‘Molenhoek pakt aan’-rondes geweest. Een van de meest succesvolle projecten tot nu toe is het Lees-en Ontmoetingspunt waar drie keer per week iets te doen is. Het LOP dient als vervanging voor de eerdere sluiting van de bibliotheek en is uitgegroeid tot een dorpsruiskamer waar altijd van alles te doen is. Van schilderen tot breien tot ondersteuning bij het werken met een tablet.

Ook ‘de schooltuin’, waardoor leerlingen van de basisschool zelf leren tuinieren is een groot succes. Niet alle plannen slagen overigens. De Jeu de Boules-baan stuit bijvoorbeeld op weerstand van de buurt. De aanleg van een fiets- en loopbrug over het spoor loopt vertraging op omdat realisatie afhankelijk is van regionale ontwikkelingen. Voor ‘Molenhoek pakt aan 4’ heeft de Dorpsraad dorpsgenoten gevraagd om speciale aandacht te schenken aan plannen op het terrein van zorg, jeugd, milieu en bewegen.

Wat de strategie ‘Molenhoek pakt aan’ laat zien is dat je geen DOP nodig hebt om een dorp leefbaar te houden. Met kleine overzichtelijke projecten, die losstaan van elkaar, kun je in relatief korte tijd zichtbare resultaten boeken met weinig geld. Dat maakt het werk van de Dorpsraad Molenhoek innovatief en succesvol.



MOLENHOEK
GEMEENTE MOOK EN MIDDELAAR
AANTAL INWONERS: CA. 3650

WWW.DORPSRAADMOLENHOEK.NL
(ZIE: PUBLICATIES EN ‘EVALUATIE MPA’)
WWW.FACEBOOK.COM/DORPSRAADMOLENHOEK.NL

Montfort

Waar SAMEN met hoofdletters wordt geschreven

Een Eetpunt, een Open Bieb en MuziKidz. Het zijn slechts drie van de vele projecten die uit de koker komen van de Verenigingen Raad Montfort (VRM). De innovatieve aanpak van dit samenwerkingsverband zorgt er in 2015 voor dat het dorp de tweede plaats behaalt bij de dorpsvernieuwingsprijs van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen.

De VRM is in 1991 opgericht. Een tijdlang leidt het verband van verenigingen een wat sluimerend bestaan. Totdat een aantal jaren geleden begrippen als participatiesamenleving en zelfredzaamheid hun intrede doen. Samenwerken en het bevorderen van de leefbaarheid in de gemeenschap worden dan nog belangrijker. Dit vindt zijn weerslag in de manier waarop de VRM zaken oppakt: met elkaar en vooral praktisch. Een gezamenlijke visie en missie is er wel, maar een echt dorpsontwikkelingsplan is er niet. Niet nodig vindt de VRM. Projecten komen vanzelf wel. Bovendien is er voldoende kennis in huis, zijn lijntjes met de gemeente en onderling kort en zijn er vrijwilligers genoeg.

Het balletje komt aan het rollen als het eerste gezamenlijke project zich aandient: MuziKidz. Dankzij dit initiatief van Koninklijke Fanfare de Vriendenkring en Fluit- en Tamboerkorps Excelsior en basisschool De Hovenier krijgen alle groepen op school weer muziekles van een vakdocent. Omdat meer verenigingen zich bij de school melden om activiteiten te organiseren wordt besloten om jaarlijks bij elkaar te komen en wensen te inventariseren. Het gevolg: een mooi gevulde schoolkalender met diverse activiteiten, onder meer op het gebied van cultuur en carnaval. Een mooie 'spin-off' is SportKidz, tien uur per week sport en spel voor alle kinderen op de basisschool.

De Verenigingen Raad is inmiddels op meer fronten actief. Zo zet ze zich in voor het behoud van zorg en voorzieningen in het dorp. Dit leidt bijvoorbeeld tot het Eetpunt, waar inwoners van Montfort elkaar tijdens een betaalbare en lekkere maaltijd kunnen ontmoeten. Een ander project is de Open Bieb, geen officiële bibliotheek maar een plek waar mensen wel boeken kunnen lenen en kranten en tijdschriften kunnen lezen. De collectie - 1200 boeken - is het resultaat van een inzamelingsactie in het dorp. Maar ook een kerstpakkettenactie voor mensen die een steuntje in de rug

kunnen gebruiken, een kookclub, concerten en een computercursus voor ouderen horen tot projecten die de leefbaarheid in Montfort vergroten.

Niet vreemd dus dat de jury van de Landelijke Vereniging van Kleine Kernen erg lovend is over het werk dat de VRM verzet:

“Waar Montfort in geloofd wordt ook gerealiseerd! Resultaten; onderscheidend basisonderwijs (Academische Basisschool) die sterk inzet op muziek, sport en cultuur o.a. met project MuziKidz, een Eetpunt voor ouderen (niet alleen samen eten en ontmoeten maar ook gezond bewegen onder deskundige begeleiding is hieruit voortgekomen), nieuwbouw van een ouderencomplex met een door kinderen uit het dorp ontworpen beweegtuin en een hele directe communicatie tussen de inwoners van Montfort via Facebook (Mofert Mien Dörpke). In Montfort wordt SAMEN in hoofdletters geschreven!”



Swalmen

Van leegloop tot Laeskamer

In 2007 valt het doek voor Swalmen als zelfstandige gemeente. Vanaf dat moment hoort het dorp bij de gemeente Roermond. De herindeling maakt veel los in de gemeenschap. Helemaal als vrij snel veel voorzieningen verdwijnen, zoals de politie, de brandweer en de bibliotheek. Voor de inwoners van Swalmen geen reden om bij de pakken neer te zetten, maar juist om zich te verenigen.

De gemeente Roermond speelt hierin een belangrijke rol. Ze geeft de aanzet voor het proces, biedt ondersteuning en geeft de gemeenschap de ruimte om er zelf vorm aan te geven. De herindeling is daarmee indirect de aanleiding voor het dorpsplan van Swalmen.

Het traject start als door de gemeente een Sprekersplein in Swalmen wordt georganiseerd. Het doel: peilen wat er leeft in het dorp, maar ook de gemeenschap stimuleren om zelf aan de slag te gaan met het behouden en verbeteren van de leefbaarheid. Tijdens de bijeenkomst komt veel teleurstelling en onvrede over de herindeling naar boven. Maar er worden ook meer dan 200 ideeën en wensen verzameld. Een aantal inwoners van Swalmen neemt de taak op zich om hiermee actief aan de slag te gaan. De Dorpsraad is een feit. Op initiatief van de Dorpsraad worden vervolgens werkgroepen opgezet die per thema de ideeën en wensen omzetten in concrete acties. Dit vormt de basis voor het latere dorpsplan.

De gemeente Roermond wil dat het dorpsplan slaagt en stelt daarom een flink bedrag beschikbaar voor de uitvoering van de plannen. Een deel van dit geld is afkomstig van de oude gemeente Swalmen en na de herindeling bestemd en gelabeld, waardoor het alleen beschikbaar is voor Swalmen. Voor de verdeling van het geld wordt geëxperimenteerd met een burgerbegroting. Dit houdt in dat de gemeenschap zelf bepaalt waar het geld aan wordt uitgegeven. Naast financiële ondersteuning krijgt Swalmen ook op een ander vlak hulp van de gemeente. Een wijkregisseur werkt nauw samen met de Dorpsraad en de werkgroepen om de projecten van de grond te krijgen.

Dit heeft inmiddels geleid tot een 'Laeskamer' in het oude gemeentehuis van Swalmen. Bewoners komen hier naar toe om een boek te lenen, maar ook om elkaar te ontmoeten en bijvoorbeeld een kopje koffie te drinken. Wie vragen heeft op het gebied van wonen, veiligheid, welzijn en zorg kan in hetzelfde gebouw bij het Servicepunt terecht. Dankzij een sociale kaart die is opgesteld kunnen inwoners snel geholpen kunnen worden met het vinden van de juiste instantie voor hun vraag. Om buurtinitiatieven te realiseren is het stimuleringsbudget 'Actief in je buurt' in het leven geroepen. Ook aan de jongeren is gedacht. Zij kunnen nu terecht bij Sjoez; de Samenwerkende jongere oet Zjwame'.

Kortom: Zjwame leeft weer dankzij het dorpsplan.



Vilt

Very important little town

Een belevingsboomgaard, het kunstwerk Social Sofa's, een mooier uitzicht op het Geuldal en tal van buitenschoolse activiteiten. Het komt allemaal voort uit het dorpsontwikkelingsplan van Vilt, een initiatief van het plaatselijke Kernoverleg.

Deze bewonersorganisatie ontstaat in 2011 als enkele inwoners van Vilt besluiten zelf na te gaan denken over de toekomst van hun dorp. Ze hebben het gevoel dat ze te weinig invloed hebben op de dorpsraad van Berg en Terblijt, die de belangen van de kern Vilt tot dan toe behartigt.

De eerste stap van het Kernoverleg Vilt is het vergroten van het draagvlak. Hiervoor wordt een aantal dorpsbijeenkomsten georganiseerd. Centraal staat de vraag hoe de inwoners denken over de leefbaarheid van hun eigen dorp. De uitkomsten worden gebundeld in een notitie en aangeboden aan de gemeente Valkenburg aan de Geul. De gemeente reageert positief, waarna Vilt verder gaat met de eigen toekomstvisie. Een belangrijke rol bij het opstellen van deze visie spelen de vijf werkgroepen van het Kernoverleg. De leden hiervan gaan in gesprek met onder meer de basisschool in Vilt en de verenigingen. Al hun ideeën en gedachten worden - samen met die van het Kernoverleg - verzameld en gebundeld. Bij de totstandkoming van het DOP zijn ook - weliswaar op de achtergrond - welzijnsorganisatie Trajekt, de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij, Arcades en de VKKL betrokken. Het visietraject leidt binnen een jaar tot een DOP met een looptijd van vijf jaar.

De dorpsraad van Vilt heeft er bewust voor gekozen om eerst het DOP uit te werken en daarna pas met projecten te starten. De bewoners hebben zelf aangegeven welke projecten als eerste opgepakt moeten worden. Voor de uitvoering is telkens een werkgroep verantwoordelijk. Belangrijk is dat elke werkgroep bestaat uit mensen die affiniteit met het onderwerp hebben of juist heel veel kennis hebben van het project. Zo is de kans van slagen het grootst.

En het resultaat mag er zijn. Met maar liefst 150 inwoners is gewerkt aan een kunstwerk met drie banken van mozaïek, de Social Sofa's, omdat er meer behoefte is aan openbare kunst. Daarnaast heeft het dorp een belevingsboomgaard aangelegd. Cursussen zijn georganiseerd voor het snoeien van fruitbomen (waardoor het onderhoud van de boomgaard door de inwoners kan worden gedaan) en land-

schapsbeheer. Jaarlijks wordt een Vilt Doe(t) Dag georganiseerd en een boomhakdag. Onlangs is het Natuur- en Recreatieplan Vilt door het dorp vastgesteld en de gemeente aangeboden. In nauw overleg met Het Limburgs Landschap wordt in dit plan voorzien in een grootschalige kwaliteitsverbetering van het buitengebied van het dorp door het aanleggen van een heideveld, zichtlijnen naar het Geuldal, het maken van een uitzichttoren, een platform voor de Meertensgroeve, de aanleg van een natuurspeeltuin en twee jeu de boulesbanen. Voor de ouderen is een huiskamer opgericht en recent een 'Gids voor senioren in Zorgland' gemaakt.

Vilt is erg tevreden over het DOP. Volgens het Kernoverleg heeft het de saamhorigheid en de vitaliteit in het dorp vergroot. Daarnaast weten mensen elkaar nu beter te vinden.



Wellerlooi

Van gemeenschapshuis naar huis voor de gemeenschap

Het Luukske 3.0. Met dat plan wil Wellerlooi een 'boost' geven aan de leefbaarheid in het dorp. Het plan behelst de renovatie van gemeenschapshuis 't Luukske en de bouw van een gymzaal, maar ook een andere - meer maatschappelijke rol - voor het multifunctionele hart van het dorp. Geen gemakkelijk proces, maar dankzij de inzet van het bestuur van het 'huis voor de gemeenschap' een groot succes voor het Noord-Limburgse dorp.

Het college van B&W van Bergen besluit enkele jaren geleden dat niet in alle zeven kernen van de gemeente de bestaande gemeenschapshuizen en gymzalen financieel ondersteund kunnen worden. In drie kernen wordt daarom de ondersteuning stopgezet, waaronder in Wellerlooi. Het dorp is onthutst en enkele bewoners komen met een creatief plan waarin 't Luukske een meer maatschappelijke rol krijgt in combinatie met een nieuw te bouwen sporthal. Deze wordt de schakel tussen de basisschool en het gemeenschapshuis. Duurzame exploitatie door verhuur aan derden moet zorgen voor een sluitende begroting inclusief reservegelden voor groot onderhoud.

Het plan wordt gepresenteerd tijdens de tweejaarlijkse dorpenronde van het College van B&W van Bergen. In de zaal zitten zo'n 150 bewoners. Die betrokkenheid toont de gemeente dat er draagvlak is voor het plan, wat echter niet inhoudt dat direct de beurs getrokken wordt. Het vergt flink wat lobbyen voordat de gemeente een eenmalige subsidie toelegt. Met die bijdrage in het verschiet werven de initiatiefnemers geld bij landelijke fondsen. Ook wordt gestart met crowdfunding onder de eigen inwoners. Maar liefst driekwart van de huishoudens in het dorp koopt één of meer certificaten voor de financiering van de gymzaal.

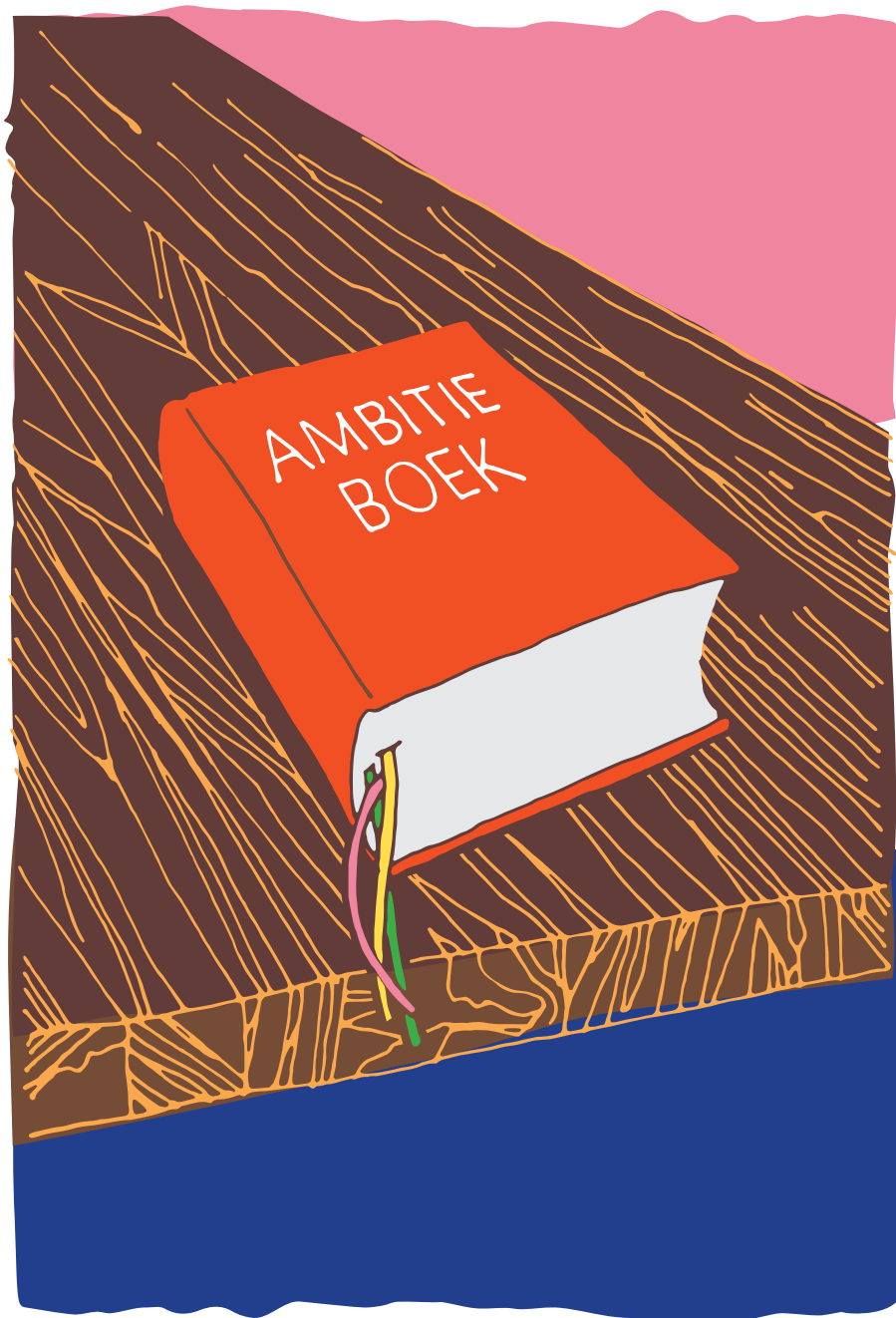
Dankzij deze acties lukt het om de plannen rond te krijgen zonder extra financiële steun van de gemeente. De sleutel tot het succes van het project is de exploitatie. Het verhuren van ruimtes aan externe groepen levert ongeveer een derde van alle inkomsten op van gemeenschapshuis plus gymzaal. En daarmee is onafhankelijkheid van de gemeente gewaarborgd.

De nieuwe accommodatie is voor het bestuur niet meer een doel op zich. Het accent schuift op richting het vergroten van de leefbaarheid in de kern. Onder meer door van het gemeenschapshuis een 'huis van de gemeenschap' te maken. Zo is samen met de KBO een GreenTeam opgericht dat het groen rondom het complex en een speeltuintje onderhoudt in plaats van de gemeente. Ook worden er workshops in het gemeenschapshuis georganiseerd, bijvoorbeeld over internetbankieren. Bij het vormgeven van die maatschappelijke functie laadt het bestuur van het gemeenschapshuis zich niet leiden door een vastomlijnd dorpsontwikkelingsplan. Leidend zijn de wensen en behoeftes van de inwoners. De aanpak van Wellerlooi is dus vooral praktisch van aard en 'voor de inwoners, door de inwoners'. De grootste winst: de samenwerking tussen en met verenigingen is vergroot, net als de betrokkenheid van de dorpingen.



WELLERLOOI
GEMEENTE BERGEN
AANTAL INWONERS: CA. 1200

WWW.WELLERLOOI.INFO
[HTTP://WWW.LUUKSKE30.NL](http://WWW.LUUKSKE30.NL)



Wat betekent dit in de praktijk?

De praktijkvoorbeelden geven een inkijk in negen totaal verschillende verhalen en acties. Deze voorbeelden beantwoorden niet meer aan het oude beeld van dorpsontwikkelingsplannen die volgens een vast stramien zijn samengesteld en waarin alle aspecten van leefbaarheid aan bod komen. Er wordt niet meer gewerkt volgens een gelijkloidend stappenplan door een groep van kartrekkers die representatief is samengesteld. Daarentegen blijven de drijfveren en ambities van de initiatiefgroepen door de jaren heen hetzelfde. Het gaat nog steeds om behoud of verbetering van de leefbaarheid in hun dorp of buurt. Het is wel zo dat de betekenis van het begrip 'leefbaarheid' evolueert en de personen of instanties die invloed uitoefenen op die leefbaarheid veranderen. Het gaat minder om groei van bevolking, woningbouw en voorzieningen en meer om het samen doen. En de rol van gemeenten en maatschappelijke instellingen is meer voorwaarden-scheppend dan beleidsbepalend.

Aan de hand van aanleidingen, de organisatorische aanpak, de resultaten en positie van bewoners en gemeente zijn hieronder de praktijkvoorbeelden geanalyseerd.

Aanleiding

In nagenoeg alle situaties nemen bewoners het initiatief omdat ze het behoud of vernieuwing van voorzieningen belangrijk vinden voor de toekomst van de gemeenschap. In Wellerlooi is de directe aanleiding het feit dat de gemeente zich terugtrekt uit het beheer van gemeenschapshuis en gymzaal. In de dorpsgesprekken over de toekomst van Meijel maken inwoners zich zorgen over het verdwijnen van een deel van de middenstand en een verloederding van het dorpscentrum. Een bijzondere aanleiding voor het maken van een DOP zien we in Vilt, dat in die tijd onder het werkgebied valt van de dorpsraad van Berg en Terblijt. Vilt wil aandacht besteden aan haar eigen

identiteit en toekomst. Soms kan ook de gemeente de aanzet geven voor het initiatief. Dat zien we in Einighausen waar de gemeente Sittard-Geleen bewoners uitnodigt voor een dorpsgesprek over de toekomst van het dorp. In Swalmen organiseert gemeente 'het Sprekersplein' dat bewoners stimuleert om in actie te komen.

Vaak is er niet één aanleiding maar komen enkele ontwikkelingen samen. In Hunsel hebben bewoners behoefte aan vernieuwing van het oude DOP en vormt de toekomst van de basisschool een heet hangijzer. En in Leveroy is een discussie over de invulling van de brede school de aanleiding samen met onvrede over een tekort aan woningen voor starters en versleten voorzieningen in de openbare ruimte.

De aanleidingen voor afstemming en toekomstgericht overleg in Montfort zijn eveneens uniek. Naar aanleiding van een gezamenlijk project van verenigingen en basisschool (Muziekstimulering voor kinderen) ontstaat hier op een natuurlijke wijze van onderop de behoefte om een toekomstplan te maken voor muziek en sportactiviteiten. Vervolgens breidt de Verenigingen Raad dit uit naar andere sectoren als zorg en voorzieningen en wordt de gemeente erbij betrokken.

Bijzonder ook is het verhaal van Molenhoek. De dorpsraad richt de pijlen aanvankelijk vooral op het thema van gemeentelijke herindeling en plannen van

de gemeente. Na een periode van zeulen en trekken ontstaat echter het besef dat het roer om moet. De directe aanleiding voor het maken van een DOP zijn dan ook 100 creatieve en enthousiaste verhalen die kinderen van de basisschool maken op verzoek van de dorpsraad van Molenhoek. Gesteund door deze respons nodigt de dorpsraad vervolgens alle Molenhoekers uit om ideeën of plannen in te dienen voor de leefbaarheid van het dorp. Opvallend is dat de dorpsraad daarbij als voorwaarde stelt dat de indieners zelf ook de handen uit de mouwen moeten steken. Het project "Actief in je buurt" in Swalmen heeft veel overeenkomsten met de aanpak in Molenhoek. Hiermee wordt in de kop van Limburg in 2012 al op creatieve wijze invulling gegeven aan de 'doe-democratie'.

Organisatie

Bij de eerste generatie DOP's ligt de nadruk met op representativiteit. Draagvlak is van belang, wil je als bewonersorganisatie invloed uitoefenen op gemeente en andere instanties. Dat begint al bij een brede samenstelling van de werkgroep die aan de slag gaat met het dorpsontwikkelingsplan.

In diverse praktijkvoorbeelden van de nieuwe generatie DOP's gaat het veel meer om een organisatie van initiatiefgroepen die bestaan uit gelijkgestemden die elkaar vinden op basis van enthousiasme en ambities.

De praktijkvoorbeelden zijn kenmerkend voor de vernieuwingen waar gemeenten, bewonersorganisaties en maatschappelijke

organisaties voor staan. Het initiatief is dan ook vaak het resultaat van een vernieuwingsproces in de gemeenschap. Dat zie je onder andere in Wellerlooï waar de initiatiefgroep ook een vervanging is van het oude bestuur van het gemeenschapshuis dat vooral naar binnen gericht was op instandhouding van het bestaande gemeenschapshuis. In Meijel is het maken van het ambitieboek een belangrijke stap geweest in het proces van zelfsturing en gemeenschapsontwikkeling. Bewoners 'kaatsen de bal vooral naar elkaar en niet alleen naar de gemeente'. In Molenhoek legt de dorpsraad veel verantwoordelijkheid bij de planindieners en de dorpsraad helpt in de vorm van mentale steun, het zoeken naar financiële ondersteuning en publiciteit. In Montfort heeft men goed begrepen dat bewoners zich tegenwoordig op een totaal andere wijze organiseren en dat de jeugd niet meer te porren is voor bestuursfuncties van verenigingen. Toch bruist het dorp van de activiteiten en initiatieven. De dorpsraad van Swalmen geeft de werkgroepen volop de ruimte om zelfstandig te werk te gaan.

Kortom, de praktijkvoorbeelden geven ook inzicht in de veranderde organisatie van bewonersinitiatiefgroepen. De vaste structuren van dorpsraden en gemeenschapsaccommodaties veranderen in open platforms waar bewoners met goede ideeën en een bereidheid tot inzet en samenwerking terecht kunnen.

Rol gemeente

Het kernoverleg in Vilt heeft bij de samenstelling van het DOP gebruik gemaakt van de welzijnsstichting Trajekt, de KNHM (Kon. Nederlandsche Heidemaatschappij) en VKKL. Maar deze partijen vervullen een rol op de achtergrond. Het kernoverleg Vilt beschikt over voldoende kwaliteiten om het DOP Vilt zelf samen te stellen. In veel praktijkvoorbeelden vervult de gemeente ook een functie bij de start van het initiatief. Soms zijn dat ambtenaren of wethouders die de initiatiefnemers een hart onder de riem steken of van advies voorzien. Vaak creëert de gemeente voorwaarden voor de initiatiefgroep door de organisatie van informatiebijeenkomsten zoals in Hunsel, Einighausen, Meijel en Monfort. In Hunsel stimuleert de gemeente dat de Dorpsraad een steeds betere positie krijgt. Het idee dat je serieus genomen wordt door de gemeente, geeft de initiatiefgroep vertrouwen om een toekomstplan te maken met behulp van ambitieboeken. De gemeente Nederweert heeft Leveroy aangewezen als pilotproject voor het maken van een DOP. Dat betekent dat het dorp gebruik kan maken van ondersteuning door de welzijnsstichting Vorkmeer, Arcadis en een contactambtenaar. Ook heeft de gemeente vooraf een budget van €100.000,- beschikbaar gesteld voor het uitvoeringsprogramma van een DOP voor Leveroy. Tegelijkertijd is de positie van de gemeente in de initiatieven een kwestie van een gevoelige balans. Over en weer kunnen verschillende verwachtingen groeien.

De Molenhoekse aanpak kenmerkt zich door onafhankelijkheid van externe partijen en een zelfstandige en eigenwijze Dorpsraad. Die autonome aanpak is hier een belangrijke succesfactor. Tegelijkertijd concluderen de initiatiefnemers dat voor grotere projecten een rol van de gemeente onontbeerlijk is.

Aanpak

Wanneer er een initiatiefgroep is ontstaan, dan laat die zich vaak informeren over ervaringen in andere dorpen over de aanpak. Zo heeft Meijel gekozen voor de aanpak van een 'ambitieboek' nadat men hierover in een andere dorp enthousiaste verhalen had gehoord. De initiatiefnemers van Zorg in Einighausen (ZIE) hebben zich laten inspireren door zorgcollectieven elders in de provincie. Er zijn ook dorpen die op basis van eigen inzichten en ervaringen elders tot een geheel eigen invulling of aanpak komen. Voorbeelden van een innovatieve aanpak laten Molenhoek, Einighausen, Montfort, Wellerlooi en Swalmen zien.

De aanpak in Leveroy, Hunsel, Meijel en Vilt is gericht op het komen tot een toekomstvisie. In andere voorbeelden zoals Molenhoek, Wellerlooi, Einighausen en Montfort zijn de activiteiten direct gericht op de uitvoering of invulling van behoeften. Het zoeken naar een samenhang van de activiteiten en het ontwikkelen van een visie op de toekomst komt dan in tweede instantie.

In veel praktijkvoorbeelden is sprake van een momentum dat aangegrepen wordt. Dit aangrijpen versterkt het gevoel van urgentie om in actie te komen. In Wellerlooi is handig gebruik gemaakt van een tweejaarlijkse dorpenronde van het college van B&W om zowel de achterban te mobiliseren alsook de gemeentelijke prioriteiten te beïnvloeden. In Swalmen organiseert de dorpsraad een drukbezochte nieuwjaarsbijeenkomst waar ook veel ideeën verzameld worden.

Vaak kiest een initiatiefgroep de aanpak die past bij de initiatiefnemers. Dat laat het voorbeeld van Einighausen zien waar 'denkers' en een 'doeners' elkaar vinden rond een gemeenschappelijk doel om inwoners zo lang mogelijk in het dorp te laten wonen. In Montfort is de aanpak een resultaat van een samenwerking tussen verenigingen, school en gemeente. De ervaringen met de uitvoering van activiteiten en voorzieningen bepalen hier vooral de werkwijze.

Opvallend is dat de rol van externe instanties in de uitvoering van de aanpak nauwelijks aan bod komt. Een aantal initiatiefgroepen maakt in het geheel geen gebruik van externen, zoals Molenhoek, Wellerlooi, Montfort en Einighausen. In de praktijkvoorbeelden waar wel gebruik gemaakt is van externe ondersteuning, zoals Vilt, Leveroy en Hunsel is dit op de achtergrond gebeurd.



Resultaten

Een DOP moet uiteraard ook wat opleveren. Het gaat immers om de toekomst van van een dorp- of wijk. Dit laten de praktijkvoorbeelden ons op twee niveaus resultaten zien: procesmatig en inhoudelijk.

Procesmatig

In Vilt, Meijel, Molenhoek en Monfort vinden de initiatiefnemers dat dankzij het DOP de saamhorigheid en bereidheid voor vrijwilligerswerk zijn toegenomen. Mensen vinden elkaar sneller omdat samengewerkt wordt in werkgroepen aan projecten uit het DOP of het ambitieboek. In Vilt heeft die inzet van vrijwilligers zelfs geleid tot vermindering van een beroepskracht in de dagopvang. Er wordt ook op gewezen dat de procesbegeleiding goed moet aanvoelen dat het maken van een DOP iets van het dorp is en dat bewoners dit zelf willen en kunnen maken. In Leveroy vervult de ambtenaar een belangrijke

rol in de procesondersteuning en zorgt ervoor dat de gemeente bereid is om meer verantwoordelijkheden bij de bewoners neer te leggen.

De ervaringen in Einighausen leiden tot een opmerkelijk advies: laat de weg die een projectgroep volgt zoveel mogelijk open, maak geen strak projectplan. Het is een mix van mensen die een project tot succes maken, zorg dan ook dat met respect voor ieders eigenaardigheden, gewerkt wordt.

Opvallend is dat in Meijel niet alleen gezezen wordt op bewonersinitiatiefgroepen die de handen uit de mouwen steken met de actiepunten uit de ambitieboeken, maar dat ook bij de gemeente het besef is gegroeid dat deze soms op de handen moet blijven zitten.

Het DOP zorgt er ook voor dat onderwerpen worden beetgepakt die veel tijd vragen of waar men voorheen liever om-



heen liep. Zo zijn in Hunsel werkgroepen ontstaan voor de toekomst van de basisschool, een multifunctioneel gemeenschapshuis en voor samenwerking door sportverenigingen. De samenwerking tussen verenigingen en activiteitengroepen is sowieso een belangrijke graadmeter voor leefbaarheid. Montfort is hiervan een goed voorbeeld. De Verenigingen Raad is een verband waar verenigingen over hun eigen deelbelang heen stappen en gezamenlijk nieuwe activiteiten opzetten.

Inhoudelijk

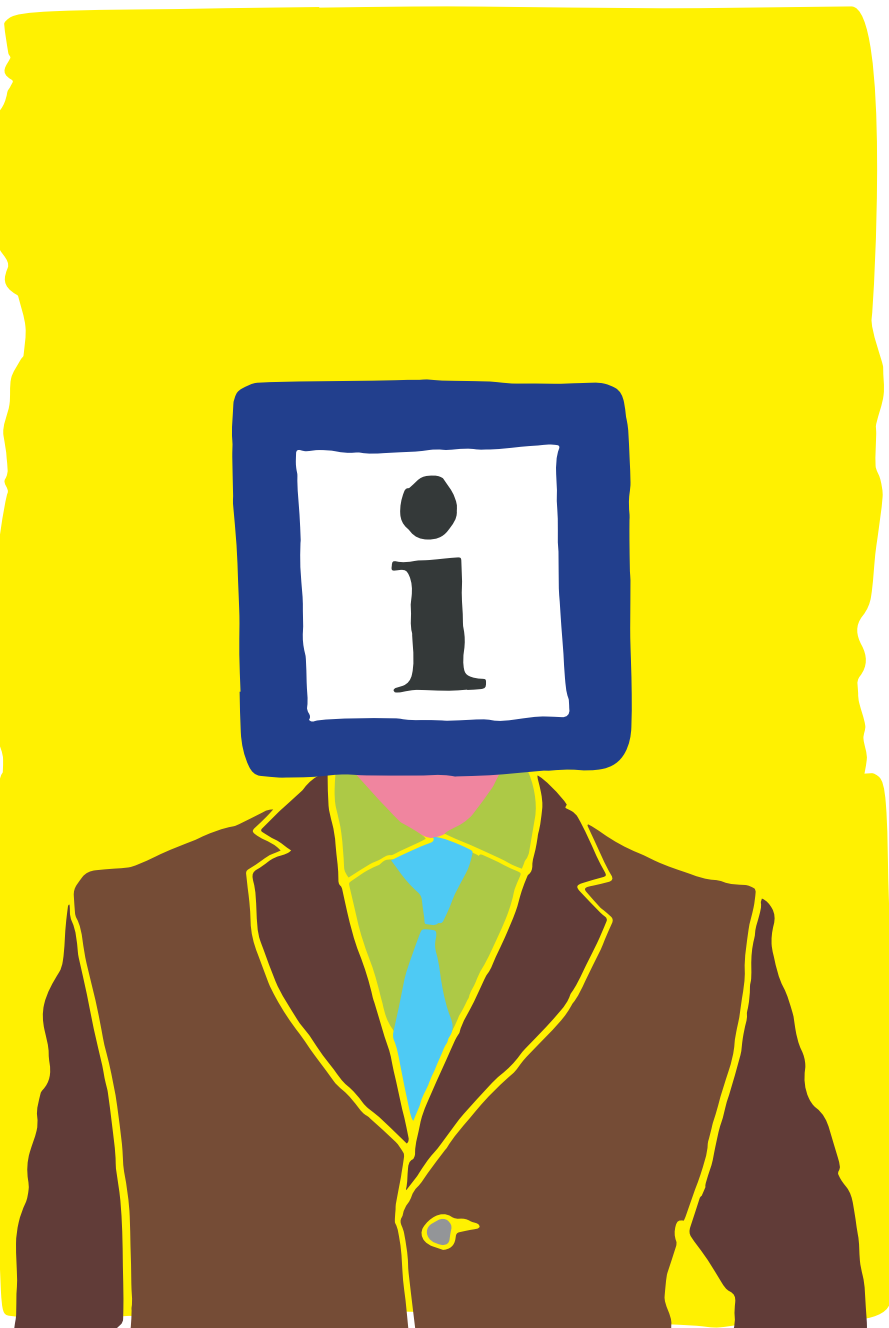
Over het algemeen zijn de initiatiefnemers zeer tevreden over de bereikte resultaten. Vaak worden in eerste instantie projecten opgepakt die op korte termijn tot succes kunnen leiden, het zogenaamde 'laaghangend fruit'. In Hunsel is zo een braakliggend stuk grond omgetoverd

in een dorpsparkje. In Leveroy heeft het DOP geleid tot verbetering van de samenwerking tussen verenigingen, versnelling van de woningbouw, de collectieve aanschaf van zonnepanelen, een eetpunt en woningaanpassingen voor senioren. In Einighausen heeft de werkgroep vanaf de start het doel een moderne burenhulp voor ogen. Met kleine stappen is dit resultaat bereikt. De initiatiefgroep van Wellerlooi benoemt haar resultaat niet in termen van het oorspronkelijke doel van de nieuwe gemeenschapsaccommodatie, maar wijst vooral op de nieuwe maatschappelijke functies vanuit vernieuwde accommodatie zoals de samenwerking met verenigingen en het bieden van faciliteiten aan verenigingen. In Meijel zijn allerlei werkgroepen met de onderwerpen uit het ambitieboek aan de slag gegaan zoals de realisatie van een BMX-baan, repaircafé, koffiebakverkoop en de plaat-

sing van een vangrail in een gevaarlijke bocht. Daarnaast is een aantal buurtverenigingen met elkaar in gesprek gegaan over het versterken van de sociale cohesie in hun buurt. In Swalmen versterkt de Laeskamer in het oude gemeentehuis de samenhang in het dorp en organiseert Sjoez activiteiten voor jongeren. De resultaten van de Verenigingen Raad Montfort zijn zichtbaar in een reeks van activiteiten die de afgelopen jaren zijn gerealiseerd zoals Muzkids, Sportkidz, bewegen door mensen met een beperking, Open bibliotheek, Eetpunt, kookclub, Naoberhulp, kerstpakkettenactie, en een gemeenschapsconcert.

In diverse praktijkvoorbeelden wordt echter ook gewezen op wensen en ideeën die niet gerealiseerd zijn, of die bij nader inzien kansloos werden bevonden. In Leveroy wijst men in dit verband op de

wensen voor seniorenwoningen en een vrijwilligerspool. In Vilt zijn er zorgen over de decentralisaties naar de gemeente. De verwachting is dat gemeente de hand op de knip houdt voor de DOP-projecten omdat prioriteit gegeven wordt aan de individuele zorgaanvragen waarvoor gemeenten nu verantwoordelijk zijn. Soms stuit een idee ook op bezwaren uit de buurt, zoals de aanleg van een Jeu de Boules baan. Of loopt de uitvoering vertraging op omdat de realisatie afhankelijk is van regionale ontwikkelingen, zoals de wens van een snelfietspad in Molenhoek. Het komt ook voor dat bij de uitwerking van plannen blijkt dat er onvoldoende draagvlak is. Er zijn dan te weinig mensen die het idee verder willen uitwerken of het ontbreekt aan medewerking van externe partijen.



Tips

Een DOP maken doe je niet over een nacht ijs. Het is een omvangrijk traject, waarbij veel belangen gewogen worden. Zo blijkt uit de praktijkvoorbeelden en de daarop volgende analyse. Daarom sluiten we af met enkele tips. Wie weet komen ze van pas bij het maken van (nieuwe) DOP's!

Creatief fondsen werven

Niet alleen voor het maken van een DOP, maar ook voor de realisatie van projecten zijn vaak inkomsten van buiten het dorp nodig. Denk daarbij aan andere externe fondsen dan overheid en particuliere goede doelen stichtingen. Wellerlooi heeft een verdienmodel ontwikkeld waarmee sportverenigingen van buiten het dorp, regio en provincie worden aangetrokken met een goede sportaccommodatie en verblijfsruimten in een bosrijke omgeving.

Benut expertise in de eigen gemeenschap

Zorg voor een brede samenstelling van initiatiefgroepen en projectgroepen waarmee ook de benodigde expertise in

huis wordt gehaald. Waarbij deskundigheid breed uitgelegd wordt. Denkers en doeners zijn beiden belangrijk.

Bewoners aan zet

Draag vanaf het begin de boodschap uit dat iedereen zijn wensen, dromen en ambities mag inbrengen. Maar, bewoners moeten zich wel realiseren dat het geen kwestie is van 'wij vragen en dorpsraad of gemeente draait'. Wie wil dat iets opgepakt wordt, zal ook zelf de handen uit de mouwen moeten steken.

Laat je niet overrompelen

Zowel tijdens het maken van een DOP als met de uitvoering van projecten krijg je met allerlei tegenslagen te maken. Soms

ook met voetangels en klemmen die door externe partijen worden rondgestrooid. Laat je niet afschepen door instanties, blijf doorgaan en houd de drive vast die je samen vanaf het begin had. Blijf positief en denken in oplossingen.

Blijf zelfstandig en soms eigenwijs

Word geen verlengstuk van de gemeente als een soort democratische legitimering van het gemeentebestuur. Door vast te houden aan je eigen droom groei je in kracht en wendbaarheid. Het bewonersinitiatief wordt daardoor niet geleid door de waan van de dag, politieke hypes of bureaucratische regels.

Publiciteit en volgen van voortgang

Besteed veel aandacht aan het informeren van de achterban. Wacht niet tot een project gereed is, maar informeer via buurt- en dorpsmedia de bewoners over de voortgang.

Schep voorwaarden voor uitvoering

Denk vooraf na over de realisatie van quick wins (laaghangend fruit). Zorg voor faciliteiten in de vorm van een budget voor vergaderingen en uitvoering van kleine projecten. Wanneer je na het maken van een DOP nog budget moet realiseren voor uitvoering van wensen, dan kan dat ten koste gaan van de energie en het enthousiasme dat is opgehaald.

Sluit aan op bestaande initiatieven of thema's

Breng in beeld wat er al leeft bij bewoners, verenigingen en initiatiefgroepen. Betrek deze groepen bij het maken van een DOP. Meestal leidt het DOP tot nieuwe ideeën en nieuwe mensen voor bestaande groepen.

Zoek jongeren op

Jongeren vragen een andere benadering dan andere bewoners. Verwacht niet dat jongeren afkomen op uitnodigingen voor een dorpsgesprek. Jongeren dien je op te zoeken op hun ontmoetingsplekken. Daar kun je het gesprek beginnen over wat zij belangrijk vinden voor het dorp.

Maak het niet te ingewikkeld

Probeer als bewonersorganisatie bureaucratie te voorkomen en ga niet alles formeel in regels vastleggen. Zorg ervoor dat je geen 'gemeenteraadje' gaat spelen. Maar wees ook kritisch naar elkaar bijvoorbeeld bij de samenstelling van werkgroepen. Voorkom vriendjespolitiek.



Bezoek- en postadres

Vereniging Kleine Kernen Limburg
Bemmelstraat 2
5961 HN Horst

Telefoon 077 397 85 03

E-mail vkkl@synthese.nl

www.vkkl.nl